

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜR
AKTARIMININ BAŞKA BİR BOYUTU: DERS KİTAPLARININ
CİNSİYET TERCİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ¹**

**ANOTHER DIMENSION OF CULTURE TRANSFER IN TURKISH
TEACHING TO FOREIGNERS: EXAMINATION OF TEXTBOOKS
IN TERMS OF GENDER PREFERENCE**

*Erhan YEŞİLYURT²
Zehra GÜLLE³*

Özet

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılacak ders kitaplarının toplumun sahip olduğu cinsiyet anlayışını yansıtacak özellikte hazırlanması, bu konudaki eksikliklerin saptanıp giderilmesi gerekmektedir. Bunun için alanda sıklıkla kullanılan ders kitaplarının cinsiyet temelinde incelenmesi ve bu amaçla alana katkıda bulunulması sağlanmalıdır. Bu amaçla çalışmada alanda en çok talep edilen kitaplar arasından seçilen dört farklı ders kitabı, Türk kültürünün sahip olduğu cinsiyet anlayışını yansıtmaması açısından incelenmiştir. Belirlenen ders kitaplarının oluşturulan genel bir çerçeve ve kategoriler kullanılarak içerik analizi yöntemi ile incelenmesi yapılmıştır. Sonuç olarak söz konusu cinsiyet tercihinde kitaplar arasında farklılıklar olduğu gözlenmiş, bazı kitapların Türk kültürüne ait geleneksel cinsiyet anlayışını yansıtan, bazılarının ise cinsiyet kalıplarının dışına çıkan örneklerle ön plana çıktığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Ders Kitabı, Kültür Aktarımı, Cinsiyet.

Abstract

Textbooks that will be used in teaching Turkish to foreigners should be prepared in such a way as to reflect the understanding of the gender of the society and the deficiencies in this subject should be determined and eliminated. It should be ensured that the textbooks frequently used in the field are examined and the basis of gender and contribute to the field for this purpose. For this purpose, four different textbooks which are selected among the most demanded books in the field, were examined whether they reflect the gender perception of Turkish culture or not. The textbooks which are determined, were analyzed with the content analysis method by using a

¹ Bu çalışma, Dr. Öğr. Üyesi Erhan YEŞİLYURT danışmanlığında hazırlanan aynı başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğretim Üyesi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, erhan_yesilyurt@hotmail.com

³ Yüksek Lisans Öğrencisi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, zhrglle@gmail.com

general framework and categories. Consequently, in question to gender, it is observed that there are differences about gender preference through the books , and some of the books reflect gender patterns that belongs to traditional Turkish culture and some of them stand out with the examples out of the molds of gender patterns.

Key words: Teaching Turkish to Foreigners, Textbook, Cultural Transmission, Gender.

GİRİŞ

Dil, insanlar arasındaki en önemli anlaşma yolu olup bir iletişim aracı olmasının yanında toplumun ait olduğu kültürün de aktarıcılığını üstlenmektedir. Birtakım amaçlarla farklı ülkelerle etkileşim kuran milletler, bir dili edinmenin koşulunun o dilin konuşucuları gibi yaşamak olduğunu düşünerek bu ülkelerin sahip olduğu dili öğrenme, kültürü tanıma isteği ve ihtiyacı duymuşlardır. Son yıllarda küresel etkileşimlerin artmasıyla, Türkçeye ve Türk kültürüne olan ilgi ve tanıma isteği, Türkçe öğretimine verilen önemi de beraberinde getirmiştir.

Yabancılara Türkçe öğretimi, tarihi oldukça eskiye dayanan bir alan olmakla birlikte öğretim yöntemlerinden ders materyallerine varıncaya dek çeşitli unsurlarda sürekli gelişime ihtiyaç duyulmaktadır. Bir materyal olarak kullanılan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitapları da bunlardan biridir. Yeşilyurt (2015, s.7), dil becerilerinin öğretiminde kullanılan çeşitli materyallerin başında ders kitaplarının geldiğini ve geçmişte yazılmış olan dil öğretim kitaplarının incelenip bulguların sağlam bir şekilde ortaya konmasının önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu önemle ders kitaplarının var olan gelişim ihtiyacını karşılamak adına bu alana yeni kitaplar kazandırılmakta, var olan kitaplar da daha iyi olma düşüncesiyle zamanla güncellenmektedir. İçeriğindeki dil bilgisi, metin ve kültüre ait unsurlar dili doğru bir şekilde aktaracak ve herhangi bir ön yargı oluşturmayacak şekilde hazırlanmalıdır. Kitabın hitap kitlesi olan Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin, kendi kültüründen izlere rastlamasına dikkat edilmeli, hem evrenselliğe yer vermeli hem de dili öğrenen kitleye kendisine yabancı olan Türk kültürüne ait değerler kitaplar yoluyla sunulmalı ve benimsetilmelidir.

Yabancı dil öğretiminde kültür aktarımı hedeflenenler arasındadır. Bu aktarımla beraber toplumun cinsiyetçi bakış açısı da iletilmektedir. Dolayısıyla ders kitapları yoluyla yapılan bu aktarımda Türkçe öğrenenlere açık ya da örtülü bir şekilde cinsiyetçi bakış açısı yansıtılmaktadır. Yabancı dil öğretim kitaplarını cinsiyetlere yönelik ayırt edici ifade içerip içermemesine, dil ve kültürle ilk defa tanışan bireylerin tutum ve davranışlarını öğrendiği dilin sahip olduğu toplumsal cinsiyet bilinciyle oluşturup oluşturulmamasına göre incelemek hazırlanan ders kitaplarında bu konudaki eksikliklerin saptanıp düzeltilmesini sağlayacağı gibi alanda ileriye dönük çalışmalara da katkıda bulunacaktır. Türkiye’de yabancı dil

öğretiminde kültür aktarımı ve kültür aktarımı kapsamında birçok farklı çalışmanın varlığı bilinmektedir. Fakat hem Türkçenin yabancılara öğretiminde kültür aktarımı hem de bu alanda kullanılan ders kitapları söz konusu olduğunda cinsiyet algısıyla ilişkili yapılan bir çalışmaya denk gelinmemiştir. Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplarda kültür aktarımı kapsamında ihmal edilen cinsiyet konusundaki boşluk bu çalışma ile doldurulacaktır.

1. PROBLEM DURUMU

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde kültürü hedef kitleye tanıtmada ve kültürün sahip olduğu cinsiyet anlayışını göstermede kullanılan ders kitaplarındaki görselleri, okuma ve dinleme metinlerini, oluşturulan çerçeve ve kategorilere göre inceleyerek hazırlanan bu kitaplardaki cinsiyet tercihini Türk kültürünün özellikleri bağlamında ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada “Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının kültür aktarımı bağlamında cinsiyet tercihi ne şekildedir?” sorusuna cevap aranmaktadır.

Bu temel probleme ilişkin daha ayrıntılı cevaplara ulaşmak amacıyla aşağıdaki alt problemlerden yararlanılmaktadır:

1. Ders kitaplarındaki resimlerin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
2. Ders kitaplarında cinsiyetlerin buldukları mekânlar nerelerdir?
3. Ders kitaplarında cinsiyetlerin iletişim kurdukları bireyler kimlerdir?
4. Ders kitaplarında cinsiyetler tarafından temsil edilen meslekler nelerdir?
5. Ders kitaplarında cinsiyetlerin faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemler nelerdir?

2. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Nitel araştırma, analizi yapılacak olan verilerin ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarılmasına olanak tanır. “Nitel araştırmalarda, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı kaynaklardan elde edilen büyük miktardaki veriler önce incelenerek kodlanır ve sonra kodlamalar dikkate alınarak sentezlenerek bulgulara ulaşılır” (Büyüköztürk vd., 2012, s.240). Çalışmada verilerin toplanmasında kaynakların kitaplar olması ve çalışma konusunun kitapların içeriğiyle ilgili olması sebebiyle doküman analizi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.187).

Çalışmanın başlığıyla ilgili Türkçe ve yabancı literatür taranmış, literatürde ilgili kaynaklara ulaşılarak bunlar içinde değerlendirmeler

yapılmıştır. Bu değerlendirmelerin ardından araştırmacı tarafından belli bir çerçeve ile yabancılara Türkçe öğretimi alanında okutulmakta olan ders kitapları incelenmiştir. Bu tarama ve incelemeler sonucunda izlenecek çerçeveye karar verilmiş, kullanılacak kategoriler araştırmacı tarafından değerlendirme süzgecinden geçirilerek belirli ölçütlere göre bir araya getirilmiştir.

Tablo 1: Cinsiyet Tercihi Bağlamında İncelenen Kitaplarda Başvurulan Kategoriler

KATEGORİLER				
A.Resimler	B.Mekânlar	C.İletişim	D.Mesleler	E.Eylemler
1.Kadın	1.Ev	1.Tek Başına	1.Kadınlar	1.Ev İçi ve Aile
2.Erkek	*Kadın	2.Yetişkin	Tarafından	hayatındaki
	*Erkek	Kadınla	Temsil Edilen	faaliyet ve
	2.Eğitim	3.Yetişkin	Meslekler	sorumluluklarla
	Kurumları	Erkekler	2.Erkekler	ilgili eylemler
	*Kadın	4.Çocuklarla	Tarafından	2.İş hayatındaki
	*Erkek	5.Aileyle	Temsil Edilen	faaliyet ve
	3.Toplumsal		Meslekler	sorumluluklarla
	Alanlar			ilgili eylemler
	*Kadın			3.Eğitim
	*Erkek			kurumlarındaki
	4.Çalışma Ortamı			faaliyet ve
	*Kadın			sorumluluklarla
	*Erkek			ilgili eylemler
	5.Belirsiz			
	*Kadın			
	*Erkek			

Ders kitaplarında yer alan görseller ile okuma ve dinleme metinlerinde var olan cinsiyet tercihinin ne şekilde olduğunu ortaya koymak için her kitap oluşturulan kategorilere göre tek tek içerik analizi yapılarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda kitaplardaki resimlerin cinsiyete göre dağılımı tespit edilmiş, cinsiyetlerin buldukları mekânlara, iletişim kurdukları bireylere, temsil ettikleri mesleklere ve faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerine yönelik elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3. BULGU VE YORUMLAR

3.1. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Resimlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Araştırma kapsamında ele alınan dört kitapta yaklaşık 2000 görsel incelenmiştir. İncelemeler sonunda ulaşılan sonuçlar istatistiksel verilerle Tablo 2 aracılığıyla sunulmuştur.

Tablo 2: Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Resimlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (f)

Kitaplar	Cinsiyet	f	%	Toplam
İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı	Kadın	222	%55	407
	Erkek	185	%45	
Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı	Kadın	165	%44	376
	Erkek	212	%56	
Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı	Kadın	242	%53	454
	Erkek	212	%47	
Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı	Kadın	372	%49	763
	Erkek	391	%51	

Tabloda sunulan verilere göre kitaplar arasında kadın ve erkek görsellerinin en yakın değere ve bir dengeye sahip olduğu kitap olarak Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı görülmektedir. Bu kitaptaki sonuç Çubuklu ve Sivaslıgil (2007, s.30)'in çalışmasında varmış olduğu sonuçla ortaklık göstermektedir. Benzer olarak çalışmada 6. Sınıf İngilizce ders kitabındaki görsellerde ve yazılı metinlerde belirli bir cinsiyet önceliğinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Diğer bir taraftan Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabındaki görsellerdeki erkek öncelikli yaklaşımın Çeçen (2015, s.5)'in çalışmasında vardığı sonuçla örtüştüğü görülmektedir. Kılıç ve Eyüp (2011, s.143-144)'ün çalışmasında da erkek figürün daha ön planda tutulup kadın figürün kitaplarda daha az yer aldığı belirlenmiştir. Çalışmalar bu yönüyle yine bu kitaptaki sonuçla paralellik göstermektedir. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ve Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabındaki görsellerde ise kadın üstünlüğü saptanmaktadır. Aynı çalışmada incelenen diğer iki kitabın ve alan dışında yapılmış olan diğer çalışmaların sonuçlarıyla gösterdiği farklılıktan ötürü iki kitap bu yönüyle diğer kitaplardan ayrılmaktadır.

3.2. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin Buldukları Mekânlar

Kitaplardaki görsellerle birlikte okuma ve dinleme metinlerinde cinsiyetlerin ev, toplumsal alanlar, eğitim kurumları ve çalışma ortamı şeklindeki mekânların hangilerinde, ne sıklıkla bulduklarına ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin Bulunduğu Mekânların Dağılımı (f)

Kitaplar	Mekânlar	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı	Ev	3	23
	Eğitim Kurumları	4	40
	Çalışma Ortamı	6	23
	Toplumsal Alanlar	7	62
	Belirsiz	3	38
	TOPLAM	24	186
Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı	Ev	14	7
	Eğitim Kurumları	30	35
	Çalışma Ortamı	22	39
	Toplumsal Alanlar	45	72
	Belirsiz	59	72
	TOPLAM	170	225
Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı	Ev	7	24
	Eğitim Kurumları	8	23
	Çalışma Ortamı	9	39
	Toplumsal Alanlar	12	92
	Belirsiz	4	53
	TOPLAM	27	231
Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı	Ev	8	62
	Eğitim Kurumları	3	34
	Çalışma Ortamı	9	48
	Toplumsal Alanlar	14	138
	Belirsiz	9	110
	TOPLAM	37	391

Tabloda sunulan verilere göre cinsiyetlerin ev, toplumsal alanlar, eğitim kurumları ve çalışma ortamı şeklindeki mekânlarda ne sıklıkla bulduklarına bakıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında mekân olarak ev, eğitim kurumları ve toplumsal alanlarda kadınların erkeklere oranla daha sık yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Yalnız çalışma ortamlarında iki kitapta da erkek önceliği göze çarpmaktadır. Bu bulgularla iki kitap, sundukları verilerle paralellik taşımaktadır. Bu paralelliğin yanında Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı cinsiyetlerde diğer kitaplarda görülmeyen farklı birtakım örnekler taşımaktadır. Bir kadının kamuda taksi şoförü olarak resimlenmesi, bir kaza anını gösteren resimde kazazededen birinin kadın olması, yine bir kadının araba lastiğini değiştirirken resimlenmesi, kadınların toplumsal alanlarda aktif olarak yer aldığı bir göstergesi olarak dikkat çekmektedir.

Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında ev dışındaki diğer bütün mekânlarda erkek önceliği gözlenmektedir. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabındaki mekânlarda kadına en fazla evde, erkeğe en fazla çalışma ortamlarında, eğitim kurumları ve toplumsal alanlarda ise cinsiyetler arası eşitliğe veya birbirine yakın değerlere yer verildiği görülmektedir. Genel olarak cinsiyetlerin mekânlarda bulunma dağılımına bakıldığında tüm kitaplarda erkeklerin çalışma ortamlarında kadınlardan daha fazla bulunduğu dikkat çekmektedir. Yine bu dağılımlarda kitapların tamamında kadına mekân olarak evde erkeklerden daha fazla yer verildiği göze çarpmaktadır. Dağılımların bu yönde olması erkeğin çalışma ortamlarıyla, kadınınsa ev ile daha çok ilişki halinde olduğunu göstermektedir. Bu sonuçla çalışma Yaylı ve Kitiş-Çınar (2014, s.2089)'ın ulaştığı sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

3.3. Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin İletişim Kurdukları Bireyler

İncelemeye alınan görsellerde, okuma ve dinleme metinlerinde, cinsiyetlerin tek başına gösterilmelerine, sonrasında ise kadın ve erkek yetişkinler temel alınarak onların yetişkin kadınla, yetişkin erkekle, çocuklarla ve aileyle kurdukları iletişime ait bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin İletişim Kurduğu Bireylerin Dağılımı (f)

Kitaplar	İletişim	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı	Tek Başına(Yalnız)	51	44
	Yetişkin Kadınla	15	49
	Yetişkin Erkekle	49	10
	Çocuklarla	2	3

	Aileyle	18	19
Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı		Kadın	Erkek
	Tek Başına(Yalnız)	49	53
	Yetişkin Kadınlara	19	29
	Yetişkin Erkeklerle	29	26
	Çocuklarla	3	3
	Aileyle	3	3
Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı		Kadın	Erkek
	Tek Başına(Yalnız)	61	46
	Yetişkin Kadınlara	36	63
	Yetişkin Erkeklerle	63	27
	Çocuklarla	3	3
	Aileyle	10	9
Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı		Kadın	Erkek
	Tek Başına(Yalnız)	97	115
	Yetişkin Kadınlara	39	67
	Yetişkin Erkeklerle	67	29
	Çocuklarla	13	14
	Aileyle	26	29

Tablo 4’te sunulan verilere göre cinsiyetlerin iletişim kurdukları bireylere bakıldığında cinsiyetlerde tek başına gösterilmede İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında kadın sayısı itibariyle daha fazladır. Diğer iki kitapta ise tek başına gösterilmede sayıca erkek üstünlüğü bulunmaktadır. Kitapların tümünde yetişkin kadın ile yetişkin erkek iletişiminin hemcinsleri ile olan iletişimden yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Çocuklarla olan iletişimde kitapların tümünde kadın ve erkeğin eşit veya yakın değerlere sahip olduğu göze çarpmaktadır. Fakat kadın ve erkeğin çocuklarla olan iletişiminde diğer kitapların aksine Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı en fazla değere sahiptir. Bu eşit ve yakın değerler, kadının erkeğe göre çocukla yakın ilişkide olduğu genel kanısının dışına çıkıldığını göstermektedir. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında kadın yetişkinin çocuk ile birebir iletişimde genellikle kız çocuk, erkek yetişkinin bu iletişimde ise genellikle erkek çocuk göze çarpmaktadır.

Bu belirlemeyle çalışma Yaylı ve Kitiş-Çınar (2014, s.2084)’ın ulaştığı belirlemelerle benzerlik göstermektedir. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında Türk kültürüne ait izler taşıyan bazı iletişim örneklerine yer verildiği gözlenmektedir. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında yetişkinlerin çocuklarla birebir olan iletişimde daha çok erkek çocuk tercih edildiği

görülmektedir. Çocukla olan iletişimde kitapların genelinde öğretmen-öğrenci, anne-baba ve çocuk ilişkisine ait örneklere yer verilmektedir.

Her kitapta kadın ve erkeğin aileyle gösterilme oranlarında eşitliğin olduğu, aileyi yansıtan içeriklerde cinsiyetlerden birinin önceliğinin olmadığı tespit edilmektedir. Yalnız kitapların genelinde kadın ve erkek yetişkinin aileyle kurduğu iletişimde ortak fotoğraflar ve metin içerikleri göze çarpmaktadır. Göze çarpan bu fotoğraf ve yazılı içeriklerde çekirdek ailenin yanında geniş aile yapısı da yer almaktadır.

3.4. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetler Tarafından Temsil Edilen Meslekler

Kitaplara ait görsellerde, okuma ve dinleme metinlerinde cinsiyetlerin temsil ettiği mesleklerin neler olduğu Tablo 5’te verilmiştir. Ayrıca kadın ve erkeğin kaç farklı mesleği temsil ettiği ile hangi mesleklerin cinsiyetler için ortak olduğu bu başlık altında sunulmuştur.

Tablo 5: Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetler Tarafından Temsil Edilen Mesleklerin Dağılımı (f)

Meslekler	Kadın				Erkek				Toplam
	İstanbul	Gazi	Hitit	Yedi İklim	İstanbul	Gazi	Hitit	Yedi İklim	
Öğretmen*	12	1	6	12	7	4	3	13	58
Doktor*	2	3	1	5	4	4	6	10	35
Kuaför *	1	1		1	1			2	6
İş adamı					6		1	4	13
Eczacı*	1	2	1	1	1				6
Aktör/Aktris*		1	9	3	1	7	10	6	37
Sporcu*		3				19			22
Hemşire	2	4	2						8
Sekreter		2	1	2					5
Kasiyer	1	1							2
Devlet başkanı						1			1
Satış elemanı*		2	2					1	5
Asistan		1							1
Gişe memuru*		1	2	1		1	1		6
Muhabir		1							1
Garson					1	1	4	1	7
Ev hanımı	7	4	2	3					16
Acente		2		1					3
Emlakçı						1			1
Kaptan						1			1
Görevli		1							1
Telefon satıcısı		1							1
Kabin memuru/Hostes		1							1
Polis					1	3	2	3	9
Mühendis*	1			1	5	1	1	1	10
Mimar*	2	2				1	1	3	9
Müşteri temsilcisi	1	2							3

Manav				1	1	6	8
Sunucu*	6				1	5	13
Mağaza Sahibi					1		1
Aşçı*		2			1		2
Tamirci					1		1
Dişçi					1		1
Pilot					1		1
Balıkçı					1		1
Okul müdürü					1		1
Gar bekçisi					1		1
Danışma görevlisi					1		1
Makinist					1		1
Şoför					4	2	11
Kasap				1	1		2
Bilim insanı(Bilim adamı)				1		5	8
Bestekâr				1			1
Dansçı*	3	7				1	11
Seyyar satıcı				1			1
İş kadını	6	2	5				13
Çiftçi*	1	1		1		1	4
Futbolcu				3		4	7
Basketbolcu				1		3	6
Fabrika işçisi				1			1
Terzi*	1		1			3	5
Veteriner*			3	1			4
Manken	1						1
Mağaza işletmecisi				1			1
Müdür				1			1
Kafe işletmecisi				1			1
Avukat*		3	3			3	9
Hâkim						1	1
Bankacı*		2				2	4
Tezgâhtar		1					1
Genel müdür						1	1
Spiker						2	2
Gazeteci*		1				3	4
Anons görevlisi		1					1
Moda tasarımcı		1					1
Diplomat						2	2
Pilot						2	3
Komiser						1	1
Dadı						1	1
Memur		1	1				2
Şarkıcı*	1	1			1	1	3
Postacı						2	3
Tesisatçı						1	1
Taksici		1					1
Gelinlikçi		1					1
Seyahat acentesi		1					1
Konuşmacı*		1				1	2
Gezgin*		1				1	2
Spor eğitmeni		1					1

Fotoğrafçı					1	1			2
Simitçi					1				1
Çiçekçi					1				1
Motosikletçi					1				1
Ressam					2	1			3
Balıkçı					1	3			4
Yazar					2	1			3
Dişçi					1	1			2
Müzişyen					4				4
Satıcı					1				1
Dondurmacı					1				1
Yönetmen					1	1			2
Bahçıvan						1			1
Davulcu						1			1
Diyetisyen			1						1
Arkeolog			1						1
İnşaat işçisi							1		1
Fırıncı							2		2
Motosiklet sürücüsü							1		1
Kantin görevlisi							1		1
Kasa görevlisi			1						1
Kondüktör							1		1
Muhtar							1		1
Toplam	42	37	59	48	42	64	91	84	467

*Ortak meslekler

Tabloda sunulan verilere göre İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında mesleki çeşitlilik açısından erkekler, kadınlara göre daha geniş yelpazede sunulmaktadır. Bazı meslekler kadın ve erkek için ortaktır. Bu meslekler öğretmen, doktor, kuaför, eczacı, çiftçi ve mühendistir. Başlıca meslekler arasında olan öğretmenlik bu kitapta, erkeklere kıyasla kadınlarda sayıca daha fazla gösterilmekte ve bu meslek kadın mesleği olarak görülmektedir. Doktorluk hem erkek hem kadın mesleği olarak verilmekte fakat daha çok erkeğe atfedilmektedir. Hemşirelik, geleneksel anlayışını koruyarak bu kitapta da sadece kadın mesleği olarak yer almaktadır. Mühendis ortak olarak görülse de daha çok erkek mesleği olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca kitapta sayı üstünlüğü görülen belirli meslekler içinde ev hanımı da bu üstünlüğü taşımakta ve böylece kadınların ev işlerindeki rolüne ait geleneksel anlayışa vurgu yapılmaktadır. Geleneksel meslekler içinde yer alan manav, kasap, veteriner, polis gibi meslekler erkek mesleği olarak; terzi, kasiyer, manken ve hemşire ise kadın mesleği olarak verilmektedir.

Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında mesleki çeşitlilik açısından bakıldığında erkekler kadınlara göre daha geniş yelpazede sunulmaktadır. Bazı meslekler kadın ve erkek için ortaktır. Bu meslekler öğretmen, doktor, aktör/aktris, sporcu, gişe memuru, mimar ve şarkıcıdır. Başlıca meslekler arasında olan öğretmenlik bu kitapta, erkeklerdeki sayı üstünlüğünden dolayı daha çok erkek mesleği olarak görülmektedir.

Doktorluk hem erkek hem kadın mesleği olarak verilmekte ve her iki cinsiyette de doktorluk yakın değerlerle temsil edilmektedir. Hemşirelik, geleneksel anlayışla bu kitapta da sadece kadın mesleği olarak sunulmaktadır. Aktör/aktris ve sporcu, kadın ve erkekler için ortak meslekler olarak görülse de daha çok erkeklere atfedilmektedir. Yalnızca kadınlara atfedilmiş meslekler olarak ev hanımı, hemşire, sekreter, asistan, müşteri temsilcisi dikkat çekenler arasındadır ve bu meslekler ile kadınlara ait geleneksel anlayışa vurgu yapılmaktadır. Bunların yanında kadın meslekleri içinde verilen telefon satıcısı, bu geleneksel anlayışın dışında bir tablo çizmektedir. Şoför, kasap, balıkçı, okul müdürü, pilot, tamirci, manav, polis, devlet adamı ve kaptan gibi meslekler ise geleneksel meslekler içinde erkekler tarafından temsil edilmektedir.

Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında da erkekler mesleki çeşitlilik açısından kadınlara göre daha geniş yelpazede sunulmaktadır. Bazı meslekler kadın ve erkek için ortaktır. Bu meslekler öğretmen, doktor, aktör/aktris, avukat, bankacı, gişe memuru, gazeteci, dansçı, çiftçi, sunucu, taksici, konuşmacı ve şarkıcıdır. Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı hem meslek alanı çeşitliliği bakımından hem de ortak meslekler bakımından diğer kitaplarla karşılaştırıldığında daha zengin bir içerik sunmaktadır. Başlıca meslekler arasında olan öğretmenlik bu kitapta, hem kadınlar hem de erkekler tarafından temsil edilmektedir fakat sayı üstünlüğünden dolayı daha çok kadın mesleği olarak görülmektedir. Doktorluk hem erkek hem kadın mesleği olarak verilmekte fakat doktorluk en fazla erkeğe atfedilmektedir. Hemşirelik ise yalnızca kadın mesleği olarak dikkat çekmektedir. Kadın ve erkekler için ortak meslekler olarak görülen avukat, aktör/aktris, bankacı, konuşmacı, gişe memuru, şarkıcı ve sunucu gibi meslekler kadın ve erkek için eşit veya birbirine yakın değerlerde verilmektedir. Yalnızca kadınlara atfedilmiş meslekler olarak hemşireliğin yanında sekreter, ev hanımı, satış elemanı, moda tasarımcı, memur, spor eğitmeni, eczacı dikkat çekenler arasındadır ve bu meslekler ile kadınlara ait hem geleneksel anlayıştaki hem de alışılmadık dışındaki mesleklerin bu kitapta birlikte verildiği görülmektedir. Kitapta dikkat çeken yanlardan biri, bir kadın mesleği olarak taksiciliğin gösterilmesidir. Görsellerden birinde kadının geleneksel meslek anlayışından farklı bir mesleği temsil ettiği görülmektedir. Garson, diplomat, pilot, postacı, şoför, komiser, polis, bilim adamı, yazar gibi mesleklerin ise yalnızca erkekler tarafından temsil edilmesi dikkat çeken diğer bir unsurdur. Bu kitapta alışılmadık dışında verilen ve erkek mesleği söz konusu olduğunda farklılık arz eden bir diğer meslek ise dadıdır. Geleneksel anlayışta dadı bir kadın mesleği olarak bilinmektedir. Fakat bu kitapta dadı mesleği bir erkek tarafından örneklendirilmektedir.

Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında erkeklerin, mesleki çeşitlilikte kadınlardan daha geniş yelpazede sunulduğu ortaya çıkmaktadır. Toplamda 6 meslek kadın ve erkek için ortaktır. Başlıca meslekler arasında bilinen

öğretmenlik bu kitapta, hem kadın hem de erkek için ortaktır ve iki cinsiyetin de bu mesleği sayıca yakın değerlerle temsil ettiği görülmektedir. Doktorluk hem erkek hem kadın mesleği olarak verilmekte fakat doktorluk en fazla erkeğe atfedilmektedir. Mühendis, aktris/aktör, bayan kuaförü ve terzi meslekleri de kadın ve erkeğin yaptığı meslekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ortak mesleklerden bayan kuaförü ve terzi, geleneksel anlayışın dışında erkek mesleği olarak bu kitapta dikkat çekmektedir. Hemşirelik ise yalnızca kadın mesleği olarak dikkat çekmektedir. Yalnızca kadınlara atfedilmiş meslekler içerisinde sekreter, ev hanımı, iş kadını, memur, kasa görevlisi, avukat, eczacı, gişe memuru, diyetisyen, aşçı, arkeolog, acente ve veteriner yer almaktadır. Bu meslekler ile kadınlara ait hem geleneksel anlayıştaki hem de alışılmıştın dışındaki mesleklerin birlikte verildiği gözlenmektedir. Şoför, balıkçı, fırıncı, inşaat işçisi, tesisatçı, pilot, postacı, polis, manav, bahçıvan gibi mesleklerin yalnızca erkek mesleği olarak verilmesi dikkat çeken diğer bir unsurdur. Erkeklerde bu mesleklerin tercih edilmiş olması geleneksel anlayışın hâkim olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Alışılmıştın dışında ve diğer kitaplarla farklılık gösteren meslekler olarak muhtar, yazar, bahçıvan, kondüktör, motosiklet sürücüsü, kantin görevlisi, bayan kuaförü, inşaat işçisi ve davulcu dikkat çekmektedir.

Ders kitaplarının cinsiyetler tarafından temsil edilen meslekler bakımından genel bir değerlendirmesi yapıldığında ele alınan tüm kitaplarda meslek çeşitliliğinin kadınlara göre erkeklerde daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Kükrer (2017, s.1378)'in çalışmasında incelenen ders kitaplarındaki görsellerde ve metinlerde erkeklere kadınlardan daha fazla farklı meslek rolleri sunulduğu sonucuna varılmıştır. Bu yönüyle bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Meslek çeşitliliğindeki erkek önceliğine rağmen kadınların temsil ettiği mesleklerde bir sınırlılıktan söz edilmemektedir. Bu yönüyle çalışma Kılıç ve Eyüp (2011, s.143-144)'ün çalışmasında ulaşılan sonuçla farklılık göstermektedir. Kılıç ve Eyüp (2011, s.143-144)'ün çalışmalarında inceledikleri iki kitap üzerinde erkeklerin çeşitli mesleklerle temsil edilmelerine rağmen kadınların sınırlı sayıda meslekle temsil edildikleri belirlemesi yapılmıştır. Kadınlarda meslek çeşitliliğinin en az olduğu kitap olarak İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı, çeşitliliğin en çok olduğu kitap olarak ise Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı göze çarpmaktadır. Yine meslek çeşitliliğinde kadın-erkek arasında en az farkın görüldüğü kitaplar arasında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı yer almaktadır. Meslek çeşitliliğinin kadında ve erkekte en fazla olduğu Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı diğer kitaplardan farklı olarak alışılmıştın dışında bazı kadın ve erkek meslek örnekleriyle dikkat çekmektedir. Farklılık gösteren mesleklerden bazıları ise veteriner, aşçı, kasiyer, mimar, mühendis, manken, aktris, hostes/kabin memurudur. İki kitap kadın mesleği olarak hostes/kabin memurunu tercih etmiştir. Bu belirlemeler

Türk toplumunda kadın ve erkek mesleklerindeki çeşitliliğe ve anlayışa yönelik bilgiler vermektedir. Çalışma sonuçlarında dikkat çeken başka bir taraf ise tüm kitaplarda ortak görülen meslekler arasında öğretmen ve doktorun ön planda olmasıdır. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ve Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında kadın ve erkeğin bu meslekleri temsil etme oranlarından dolayı öğretmenliğin kadın mesleği, doktorluğun ise erkek mesleği olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Benzer bir çalışma olan Özkan (2013, s.628-629)'ın çalışmasında da doktorların erkek olarak kadınlarınsa hemşire olarak verildiği sonucu çıkmaktadır. Benzer sonuçlarla bu iki çalışmanın birbiriyle paralellik taşıdığı görülmektedir. Bu çalışmalardan farklı olarak Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında öğretmenliğin erkek tarafından temsil edilip doktorluğun ise her iki cinsiyet tarafından eşit temsil edildiğine ulaşılmaktadır.

Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında diğer kitaplardan farklı olarak öğretmenliğin kadın ve erkek için yakın değerlerde olup her iki cinsiyet için de ortak meslek olduğunu, doktorluğun ise sayısal farktan ötürü erkek mesleği olarak temsil edildiğini söylemek mümkündür. Hemşire ise bütün kitaplarda sadece kadın tarafından temsil edilen bir meslek olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca kitaplarda kadın ve erkeğin geleneksel anlayışla temsil ettiği birçok meslekle de karşılaşılmaktadır. Örneğin güç, teknik, zanaat ve ustalık gerektiren mesleklerle yöneticilik statüsüne sahip mesleklerin istisnaları olmakla birlikte erkeğe yüklendiği görülmektedir. Öğretmenliğin yanında sekreter, hemşire, eczacı, avukat gibi mesleklerin kitapların genelinde kadına yüklendiği dikkat çekmektedir. Bu belirlemeler, Asan (2006, s.155)'ın çalışmasındaki erkek ve kadınlara yüklenen mesleklere ilişkin sonuçlarla benzerlik taşımaktadır.

3.5. Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin Faaliyet ve Sorumluluklarıyla İlgili Eylemler

İncelemeye alınan kitaplardaki görsellerle birlikte okuma ve dinleme metinlerinde cinsiyetlerin faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerine ait sayısal değerlere ve eylemlere yönelik açıklamalara yer verilmiştir. Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında cinsiyetlerin faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemleri ve ortaya çıkan değerlere ait bulgular Tablo 6'da sunulmuştur. Ayrıca erkek ve kadının ev içi ve aile hayatındaki, iş hayatındaki ve eğitim kurumlarındaki faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerine ait bulgulardan yola çıkarak yorumlar yapılmıştır.

Tablo 6: Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Cinsiyetlerin Faaliyet ve Sorumluluklarıyla İlgili Eylemlerin Dağılımı (f)

Eylemler	Kitaplar	Cinsiyet	
		Kadın	Erkek
Ev İçi ve Aile Hayatındaki Faaliyet ve Sorumluluklarla İlgili Eylemler	İstanbul	11	8
	Gazi	11	8
	Hitit	21	15
	Yedi İklim	25	22
Eğitim Hayatındaki Faaliyet ve Sorumluluklarla İlgili Eylemler	İstanbul	16	13
	Gazi	16	17
	Hitit	9	9
	Yedi İklim	15	13
İş Hayatındaki Faaliyet ve Sorumluluklarla İlgili Eylemler	İstanbul	5	12
	Gazi	15	16
	Hitit	17	31
	Yedi İklim	17	22

Tablo 6’da sunulan verilere göre incelenen kitaplarda cinsiyetlerin faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerinin ev içi ve aile hayatına, eğitim hayatına ve iş hayatına göre belirlenmiş olan sayısal veriler sunulmaktadır. Bu verileri oluşturan eylemlere yönelik kadın ve erkek rollerine ilişkin açıklamalar ve yorumlamalar ile kitaplarda dikkat çeken örneklerle ve önceki çalışmalarla paralellik gösteren sonuçlara değinilmiştir. Kitapların tümünde aile içinde kadın faaliyet ve sorumluluğu olarak yer verilen yemek pişirmek, temizlik yapmak, alışveriş yapmak, çocukla ilgilenmek gibi eylemlerden kadının istisnasız aile içi işlerden yükümlü olduğu ve birtakım kalıplara sokulmuş olduğunu söylemek mümkündür. Yine kitapların genelinde bu kalıpların söz konusu olduğu çocuğa veya eve yeni eşya satın almak, aile bireylerini tatile çıkarmak, evin geçimini sağlamak, dışarıda hesap ödemek, bayram harçlığı hazırlamak gibi erkeğin aile içindeki faaliyet ve sorumluluklarına vurgu yapan eylemler yer almaktadır. Erkeğe yönelik bu eylemlerle evin ve aile bireylerinin maddi ihtiyacını karşılamak erkeğin yükümlülüğü olarak ön plana çıkmaktadır. Erkek maddi sorumluluğu taşımanın yanında aile içi faaliyet ve sorumluluklarda, çocukla yakından ilgilenme, ev işlerinde ve çocukla iletişimde kontrolcü eylemleriyle de ön plandadır. Bu yönde yapılmış bir çalışma olan Kırbasoğlu ve Eyüp (2011, s.145)’ün çalışmasında geleneksel anlayışın etkisiyle ev içi işlerde ve çocuklarla ilgilenmede erkeğe oranla kadının bu sorumluluğu üstlendiği, erkeğinse genellikle maddi sorumluluğu üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Benzer diğer bir sonuca da Asan (2006, s.154)'ın çalışmasında yer verilmiştir. Yine Söylemez (2010, s.98-99), çalışmasında erkek ve kadın karakterlere ait klişeleşen ortak ev faaliyetlerinin varlığına dikkat çekmiştir. Güney (2016, s.1245)'in çalışmasında değindiği sonuçlara göre kadın karakterlerin aile içi eylemlerinde en sık yaptığı eylemler olarak yemek yapmak, çocuklarla ilgilenmek ve ev işleriyle ilgilenmek; erkek karakterlerin eylemleri olarak ise evi yönetmek ve sohbet etmek yer almaktadır. Bu bulgu ve sonuçların adı geçen kişilere ait çalışmalarla paralellik taşıdığı gözlenmektedir.

Bu belirlemelerin yanında kadın ve erkek eylemlerine ilişkin farklılık gösteren bazı örnekler de kitaplarda yer almaktadır. Bu farklılığı yansıtan erkek eylemlerine İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında çocuklarla aynı kahvaltı masasında oturup onlara kahvaltı ettirmek, Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında çocukla ilgilenmek, Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında sofrayı hazırlamak, Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında bir bebeği kucağında uyutmak eylemleri örnek gösterilebilir. Çalışma, kitaplarda bu gibi örneklerin yer almasıyla da Söylemez (2010, s.97-98)'in çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Kadın ve erkeğin aile içindeki faaliyet ve sorumluluğunda piknik yapmak, alışverişe çıkmak, çocuğun gelişimini takip etmek, çocuğa mesleki rehberlik yapmak gibi her ikisinde de ortak görülen eylemlere de yer verilmektedir.

Genel olarak cinsiyetlerin eğitim hayatındaki faaliyetleri ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerine bakıldığında kitapların tümünde kadın ve erkek için benzer eylemlerin bulunduğu, tanışıp arkadaşlık kurmak, yalnız ya da arkadaşları ile ders çalışmak gibi eğitim hayatına yönelik hem ders içi hem de ders dışı faaliyetlerde ortak eylemleri olduğu görülmektedir. Dikkat çeken eylemler arasında olan şehir dışında okumak, öğrenci yurdunda/evinde kalmak eylemleri, İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ve Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında kadın eylemi olarak yer alırken sadece öğrenci yurdunda/evinde kalmak eylemi Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında kadın ve erkek için ortak eylemler içerisinde yer almaktadır. Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında ise böyle bir eylemle karşılaşmamaktadır. Kitapların hedef kitlesi düşünüldüğünde eğitim hayatı içerisinde şehir dışında okumak, öğrenci yurt ve evlerinde kalmak, hayatın içinde karşılaşılabilecekleri eylemleri yansıtması açısından önemlidir.

Önceki başlıklarda ortaya çıkan sonuçlarla kadınların mekan olarak okulda öğretmenlik mesleğiyle daha çok gösterildiği bilinmektedir. Bu sonuçlarla kadının sahip olduğu öğretmenlik mesleğiyle ders anlatmak, öğrenciyi tahtaya kaldırmak, problem çözümünde öğrenciye yardım etmek, öğrenciler ile sohbet etmek gibi eğitim hayatındaki faaliyet ve sorumluluklarını yansıtan eylemlerle ön plana çıktığı görülmektedir. Erkeklerin de eğitim hayatında öğretmenlik mesleğiyle verildiği bilinmektedir. Ön plana çıkan bir diğer bulguysa Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin

Türkçe Ders Kitabı haricindeki kitapların tümünde hem kadın hem erkek öğretmenin eylemlerinde yalnızca erkek öğrenciyle birebir kurulan iletişiminin yer alıp Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında her iki öğrenciyle de birebir iletişimlerin yer aldığı örneklerin görülmesidir.

Genel olarak bakıldığında cinsiyetlerin iş hayatındaki faaliyetleri ve sorumluluklarıyla ilgili eylemlerde kitaplar arasında birçok ortak eylemle karşılaşmaktadır. Farklı olarak ise İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında geç saatlere kadar işte kalmak eylemi yalnızca erkek eylemi şeklinde ifade edilmiştir. Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında ise bu eylem erkek ve kadının iş hayatlarında ortak faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili bir eylem olarak verilmektedir. Bir başka farklılık olarak İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında saç kesmek ve manikür yapmak yalnızca kadın eylemi olarak verilirken Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında benzer eylem olarak saç kesmek ve boyamak, kadın ve erkek için ortak eylem içerisinde verilmektedir. Kadının ve erkeğin iş hayatında aktif rol aldığı, farklı işlerde farklı faaliyet ve sorumluluklarla ilgili eylemleri üstlendiği görülmektedir. Bu eylemlerin her kitapta kadın ve erkek tarafından temsil edilmesine göre kitaptaki mesleklerle paralellik taşıdığını söylemek mümkündür.

Erkeklerin iş hayatında güç ve emek gerektiren mesleklere yönelik eylemleri arasında inşaatta çalışmak, motor tamiri yapmak, ekmek yapmak; denetleme, yönetme ve güvenliği sağlamayı gerektiren mesleklere yönelik eylemleri arasında trafiği denetlemek, sorguya çekmek, bilet kontrolü yapmak, mülakat yapmak gibi örnekler bulunmaktadır. Kadınların iş hayatında insan ilişkilerinde bulunmayı, yardımcı olmayı ve sosyal olmayı gerektiren mesleklere yönelik müşteriyle ilgilemek, bilet satmak, hasta ile ilgilenmek, telefonlara bakmak, rezervasyon yapmak gibi eylemlerle temsil edildiği görülmektedir.

İncelenen kitaplarda bilimle ilgili eylemlerde faaliyet ve sorumlulukların erkeğe yüklendiğine ilişkin birçok örneğe rastlanmaktadır. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabında bilim insanına hiçbir şekilde yer verilmeyip diğer kitaplarda bilim insanı olarak erkek yer almıştır. Bazı örneklerde de bilim adamı ifadesi tercih edilmiştir. Kasa ve Şahan (2016, s.4158), yaptıkları çalışmada bilimle uğraşmanın, öğüt vermenin erkeğe yönelik bir eylem olarak vurgulandığını belirtmiştir. Bu yönüyle çalışmalarda ulaşılan sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitapları resimlerinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde kadın-erkek görsellerindeki sayıların kitaplara göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Kadın-erkek görsellerinde Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı haricindeki diğer kitaplarda dengeli bir dağılımın olmadığı

sonucuna ulaşılmıştır. Hedef dili öğrenen kitlede öğrendiği bu dilin sahip olduğu kültür hakkında yanlış fikirler oluşturmaması için ders kitapları bu dengeye sahip olmalıdır.

Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında diğer kitaplarda rastlanmayan kadın ve erkek sürücünün kaza anını yansıtan bir görselle karşılaşılması Türk toplumunda kadın sürücülerin de aktif rol aldığını göstermesi açısından önemlidir. Bunun yanında kitapların tamamında erkeklerin çalışma ortamlarında kadınlardan daha fazla bulunduğu, yine kadına mekân olarak evde erkeklerden daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bu sonuçlarla erkeğin çalışma ortamlarıyla, kadınınsa ev ile daha çok ilişki içinde olduğu söylenebilir. Bu mekânlardaki farklılığın oluşmasında toplumun geçmişten getirmiş olduğu geleneksel anlayışla kadın ve erkeğe yüklenen kalıplaşmış rollerin etkisini hala devam ettirdiği ve kitapların yazarlar tarafından bu kalıplaşmış rollerle hazırlandığı yorumu yapılabilir. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabında anne genellikle kız çocukla, baba ve erkek öğretmen genellikle erkek çocukla verilmiştir. Bu yönüyle kitabın, hedef dili ve kültürünü ilk defa bu kitap vasıtasıyla öğrenenler için Türk kültüründeki bu genel eğilimi yansıması açısından önemlidir. Türk aile yapısını en açık şekilde yansıtan kitap olarak dikkat çeken Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabının ayrıca kültüre ait izler taşıyan iletişim örneklerinden babaya hizmet etmek, el öpmek, ailecek piknik yapmak, bayram ziyaretinde bulunmak, harçlık vermek gibi eylemlerle kültür aktarımında önemli rol üstlendiği görülmüştür.

Kitapların genelinde aile içi iletişimde benzer ve ortak eylemlere, çekirdek aile ve geniş aile yapısına ve bu yapı içindeki bireylerle olan iletişimi yansıtan içeriklere yer verilmiştir. Bu içerikler Türk toplumunda kişiler arası ilişkilerin nasıl yapılanmış olduğunu yansıtmaktadır. Dört kitapta da geniş aile tipini yansıtan örneklere yer verilmesi Türk aile yapısını ve kültürünü yeni tanıyacak olanlar için önemlidir. Cinsiyetlerin faaliyet ve sorumluluklarıyla ilgili eylemleri incelendiğinde kitapların tümünde kadının en sık yemek pişirmek, temizlik yapmak, alışveriş yapmak, çocukla ilgilenmek gibi eylemlerle ev içi ve aile hayatında ön plana çıktığı görülmüştür. Erkek ise maddi sorumluluğu taşımak, ev işlerinde ve çocukla iletişimde kontrolcü eylemlerle daha çok verilmiştir. Bu sonuçlarla cinsiyetlere yüklenen faaliyet ve sorumluluklarda görülen kalıplaşmış kadın-erkek rollerinin kitaplar aracılığıyla aktarımının devam ettirildiği söylenebilir. Cinsiyetlerin eğitim hayatındaki faaliyet ve sorumluluklarında dört kitapta da kadın ve erkeğin eğitime yönelik ortak faaliyet ve sorumluluklarda bulunduğu görülmüştür. Üç kitapta hem kadın hem erkek öğretmen eylemlerinde yalnızca erkek öğrenciyle birebir iletişim kurarken Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında bu belirlemenin dışına çıkan örneklere rastlanmıştır. Cinsiyetlerin iş hayatındaki faaliyet ve sorumluluklarında mesleklerle de ilişkili olan ortak kadın-erkek eylemleri tespit edilmiştir. Yapılan işe bağlı birçok eylemde hem

kadın hem erkek görülebildiği gibi kalıplaşmış rollerle erkeklerin iş hayatında güç ve emek gerektiren mesleklere yönelik eylemlerde, kadınların ise insan ilişkilerinde bulunmayı, yardım etmeyi ve sosyal olmayı gerektiren eylemlerde bulunduğu görülmüştür. Ders kitabı yazarlarının yetiştiği toplumun anlayışına sahip oldukları düşüncesinden yola çıkarak kadın ve erkeğe yönelik bu kalıplaşmış algıyla kitapları hazırladıkları çıkarımı yapılabilir.

Ele alınan yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki görsellerle birlikte okuma ve dinleme metinleri meslekler açısından incelendiğinde meslek çeşitliliğinin kadınlara göre erkeklerde daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Erkekler kadınlara göre çalışma ortamlarında daha fazla yer almış, buna bağlı olarak daha çeşitli mesleklerde sunulmuşlardır. Kitaplarda ortaya çıkan bu sonuç, cinsiyetlere yönelik eşit olmayan yaklaşımların meslekler kategorisinde net şekilde görülmesi açısından önemlidir. İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı kadın meslek çeşitliliğinin en az olduğu, Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı ise hem kadın hem erkek mesleğine yönelik çeşitliliğin en çok olduğu kitap olarak belirlenmiştir. Diğer kitaplardan farklı olarak alışılmışın dışında bazı kadın ve erkek meslek örnekleriyle dikkat çeken Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında dadılık mesleği bir erkek tarafından, taksicilik ise bir kadın tarafından temsil edilmiştir. Bunun gibi örneklerle cinsiyetlere yönelik alışılmış meslek kalıplarının dışına çıkılmaya çalışılsa da kitaplarda istisnaları olmakla birlikte genel olarak güç, teknik, zanaat ve ustalık gerektiren mesleklerle yöneticilik statüsüne sahip mesleklerin erkek tarafından; öğretmen, hemşire, eczacı, sekreter, hostes gibi hizmet gerektiren mesleklerin kadın tarafından temsil edildiği görülmektedir. Kitaplarda bazı örneklerde doktorlar genellikle erkek, öğretmen ve hemşireler kadın, trafik polisleri erkek şeklinde resmedilmiş. Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı dışındaki kitaplarda bilim adamı ifadesinin görüldüğü örneklere yer verilmiştir. Cinsiyet yanlılığını düşündürmesi açısından dikkat çekici bir bulgu olarak görülebilir.

Kitaplara yönelik genel bir değerlendirme yapıldığında İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitabı ile Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe A1 Ders Kitaplarının hem sahip olduğu cinsiyet yaklaşımında hem de cinsiyetler üzerinden kültürün yansıtılışında hazırlayıcılar tarafından ölçülü bir şekilde oluşturulduğu söylenebilir. Bu iki kitabın aksine Yeni Hitit 1 Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı, cinsiyetleri temsil edişinde diğer kitaplara kıyasla alışılmış erkek ve kadın rollerinin dışına çıkmasıyla dikkat çekmiştir. Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı, incelemeye alınan her bir kategoride diğer üç kitaptan farklı olarak cinsiyetlerin Türk kültürüne ait geleneksel anlayışı yansıtan yönüyle dikkat çekmiştir. Çalışmada karşılaşılan farklı ve çok yönlü sonuçlar, hedef dili ve kültürünü yeni tanımaya başlayan kitleye Türk kültürünü yansıtan birçok cinsiyet unsuru ile kendi kültürü arasında kuracağı bağlantı bakımından değerlidir. Bu çalışma sayesinde hedef dille ve

kültürüyle yeni tanışan kitle düşünüldüğünde gerek cinsiyetlere eşit yaklaşım sergilemede gerekse Türk kültürünü aktarmada ders kitaplarının herhangi bir ön yargıdan uzak şekilde daha dengeli ve hassas hazırlanması gerektiği gösterilmiştir.

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında cinsiyet tercihinin incelendiği bu çalışmada varılan sonuçlardan hareketle ortaya konan öneriler şu şekildedir:

- Dil öğretiminde kullanılmak üzere hazırlanacak olan ders kitaplarındaki görseller ve metinler kültürün sahip olduğu cinsiyetçi anlayışla oluşturulurken daha hassas ve nesnel davranılmalı, bu kitaplar toplumda kadın ve erkeğin temsil ettiği cinsiyet anlayışını doğru yansıtacak şekilde oluşturulmalıdır.

- Çalışmanın ders kitabı hazırlayıcılarında farkındalık oluşturacağı düşüncesiyle yeni hazırlanacak kitapların kültürün sahip olduğu cinsiyet anlayışıyla hazırlanmasında bu kişilere kaynaklık edeceği söylenebilir.

- Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten ders kitaplarında kadın ve erkeği temsil eden görsellerde bir dengeye gidilmelidir.

- Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten ders kitaplarında tanıtılacak olan yazar, sanatçı, bilim insanı gibi önemli şahsiyetlerden hem Türk toplumunda hem dünya üzerinde tanınmış kişilerin seçiminde cinsiyete göre eşitlik gözetilmelidir.

- Çalışma sonuçlarında yalnız bir kitapta farklı kadın ve erkek mesleklerinden örnekler olduğu gibi hazırlanacak yeni kitaplarda buna benzer örneklerle yer verilmelidir. Erkeklerde olduğu gibi kadında da meslek çeşitliliği daha fazla sunulmalıdır..

- Yabancılara Türkçe öğretimi alanında bir benzeri olmayan bu çalışma araştırmacılara kitaplarda cinsiyete yönelik olması ve olmaması gerekenler konusunda farklı bakış açısı kazandırabilir. Ayrıca incelemeye alınmayan birçok ders kitabı farklı araştırmacılar tarafından farklı yönlerle ele alınabilir.

Kaynaklar

- Asan, H. T. (2006). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyet Algılarının Saptanması*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Aydemir, Y. vd. (2017). *Gazi Üniversitesi TÖMER, Yabancılar İçin Türkçe A1 Temel Düzey*. Gazi Üniversitesi TÖMER Yayınları, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (12. Baskı) Pegem Akademi Yayınları: Ankara.

- Çeçen, M. A. (2015). Türkçe Ders kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *25. Yıl Armağanı Makaleler*, 1-18.
- Çınar, E. K. (2013). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet. Yüksek Lisans Tezi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Denizli, 9.
- Çubukçu, H. ve Sivaslıgil, P. (2007). İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 3, Sayı 34, 25-32.
- Güney, N. (2016). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet İncelemesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 1229-1248.
- Kasa, B. ve Şahan, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 4152-4167.
- Kırbaçoğlu, K. L. ve Eyüp B. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir İnceleme. *ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 129-146.
- Kükreler, M. ve Kıbrıs, İ. (2017). CEDAW Öncesi ve Sonrası Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Faktörünün Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1369-1383.
- Özkan, R. (2013). İlköğretim Ders Kitaplarında Kadın Figürü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(5), 617-631.
- Söylemez, A. S. (2010). Sexism in language coursebooks a study on gender representations in the visuals of the primary and secondary education English coursebooks. *Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Uzun, N. E. (Ed.) (2017). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Yedi İklim Türkçe A1 Ders Kitabı* (2016). Yunus Emre Enstitüsü Yayınları. Başak Matbaacılık, Ankara.
- Yeşilyurt, E. (2015). Osmanlı Döneminde İngilizlere Türkçe Öğretimi. *Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Çanakkale.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemi*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yılmaz, M. Y. vd. (2016). *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1*. İstanbul Üniversitesi DİLMER Yayınları, İstanbul.